

Spis treści

<i>L.p.</i>	<i>Tytuł i autorzy</i>	<i>Str.</i>
1	<i>Lektury obowiązkowe na lekcjach języka polskiego w kontekście nowej formuły egzaminu maturalnego 2023. - Maria Bartnicka</i>	4
2	<i>O CENZURCE I DOJRZAŁOŚCI SZKOLNEJ - Agnieszka Bąbczyńska</i>	9
3	<i>Maria Bartnicka - O nowym zadaniu na maturze 2023 roku.</i>	13
4	<i>"Nasz świat wartości" - scenariusz zajęć warsztatowych dla uczniów klas II – VIII. - Agata Wróbel, Ewa Sokolińska oraz Zespół ds. Koncepcji Pracy SPI2</i>	20
5	<i>Eksperyment na lekcjach przedmiotów przyrodniczych jako klucz rozwoju intelektualnego i budowania wiedzy o świecie - Joanna Ciesielska</i>	25
6	<i>WSPOMAGANIE UMIEJĘTNOŚCI CZYTANIA MŁODSZYCH UCZNIÓW - Małgorzata Lech</i>	31

Lektury obowiązkowe na lekcjach języka polskiego w kontekście nowej formuły egzaminu maturalnego 2023.

Maria Bartnicka - doradca metodyczny języka polskiego MODM BCE

Komuś, kto niepewnie uchyla drzwi Biblioteki, udzielilbym takiej oto rady. Czytaj to, co chcesz czytać, ale nie omijaj klasyków. Książki klasyków to bagaż, z którym warto wędrować po Bibliotece. Oczywiście – raz po raz na postojach rozpakowując nasze torby podróżne. Bo przy pierwszej lekturze bardzo niewiele dowiemy się o Homerze, Szekspirze, Goethem, Dostojewskim. Możemy zresztą ich odrzucić, wolno nam powiedzieć, że literaccy giganci nie są naszymi przyjaciółmi, ale w żadnym wypadku nie wolno ich zlekceważyć. Bo to oni, autorzy arcydzieł, kształtują od wieków nasz smak, uczą nas, czego mamy prawo wymagać od naprawdę wielkiej literatury.“ (Jan Tomkowski)

Lektury obowiązkowe, szczególnie te omawiane na lekcjach języka polskiego w całości, stają się w konfrontacji z wymaganiami matury od 2023 roku tekstami niezwykle istotnymi. Znajomością ich treści i problematyki uczeń będzie musiał wykazać się zarówno na teście historycznoliterackim, jak też podczas tworzenia wypracowania maturalnego, bowiem w każdej dłuższej pracy pisemnej, czy będzie to rozprawka, czy szkic krytyczny, trzeba, zgodnie z wyraźnie sformułowanym poleceniem, wykorzystać przede wszystkim lekturę obowiązkową.

Lektury te stają się więc tekstami, których treść, bohaterów i zawarte w nich problemy muszą być przez ucznia zapamiętane. Warto by więc przeanalizować dotychczas stosowane metody interpretacji właśnie tych tekstów literackich. Warto by zadbać o możliwie jak najlepsze zapamiętanie problematyki tych lektur przez naszych uczniów. Pamięć ludzka jest jednak niedoskonała, trzeba ją odświeżać i właśnie myślę, że warto redagować testy sprawdzające znajomość problemów zawartych właśnie w lekturach obowiązkowych. Można je wykorzystać dwukrotnie, a więc po omówieniu lektury na lekcjach oraz w czwartej klasie podczas powtórek przed maturą.

Testy redagowane przez nas powinny uwzględniać zasady, które możemy dostrzec w publikowanych w Informatorze zadaniach maturalnego testu historycznoliterackiego. Są one nieco inne od tych, które układaliśmy wcześniej. Część zadań bowiem wymaga umiejętności rozumienia testów dołączonych do poleceń, interpretacji dzieł ikonicznych w konfrontacji z tekstem literackim. By ułatwić Państwu tworzenie własnych zadań dołączam ułożony przez mnie test do „Wesela” S. Wyspiańskiego, a więc ważnej lektury obowiązkowej.

Życzę przyjemnych spotkań z lekturami obowiązkowymi na lekcjach j. polskiego i testami sprawdzającymi ich znajomość oraz sukcesów Państwa uczniów na maturze.

**Wesele S. Wyspiańskiego – sprawdzian znajomości treści
i problematyki lektury.**

Zadanie 1. (1pkt.) Spośród podanych dat wybierz czas akcji dramatu Wyspiańskiego.

- A. X 1900 r.
- B. III 1901 r.
- C. XI 1900 r.
- D. II 1901 r.

Zadanie 2. (1pkt.) Pierwsza scena dramatu to rozmowa dwóch postaci, wybierz właściwą parę rozmówców:

- A. Czepiec i Dziennikarz
- B. Czepiec i Pan Młody
- C. Dziennikarz i Gospodarz
- D. Radczyni i Klimina

Zadanie 3.(1pkt.) Spośród podanych informacji o tym dramacie wybierz wszystkie, które są prawdziwe.

- A. dramat przedstawiający ślub inteligenta z chłopką
- B. zdarzenia mają miejsce w bronowickiej chacie
- C. w dramacie występuje Stanisław Wyspiański
- D. ważną postacią symboliczną jest Chochoł

Zadanie 4.(1pkt.) Przyporządkuj bohaterowi osobę dramatu, która do niego przybyła.

A. Gospodarz	1. Hetman
B. Poeta	2. Widmo
C. Pan Młody	3. Wernyhora
D. Dziennikarz	4. Rycerz
E. Marysia	5. Upiór
	6. Stańczyk

Zadanie 5.(2pkt.) Przeczytaj uważnie fragment *Wesela*.

(...) przyjdzie tu
gości wiele,
żeby ino wicher wiał.
Co się komu w duszy gra
co kto w swoich widzi snach:
czy to grzech,

czy to śmiech,
czy to kapcan, czy to pan,
na Wesele przyjdzie w tan

5.1. (1pkt.) Kto wypowiada w dramacie Wyspiańskiego te słowa?

5.2.(1pkt.) Jakie zdarzenie dramatu słowa te zapowiadają?

Zadanie 6. (2pkt.) Wymień trzy postaci realistyczne i trzy symboliczne występujące w *Weselu* Wyspiańskiego.

Postaci realistyczne

Postaci symboliczne

Zadanie 7.(3pkt.) Obejrzyj obraz Matejkowskiego Wernyhory, którego reprodukcja wisi w bronowickiej chacie.

7.1. Jaka rolę pełni Wernyhora w świecie dramatu Wyspiańskiego? Podaj dwie jego ważne funkcje. (1pkt.)

7.2. Czy rola Wernyhory na płótnie Matejki jest, według ciebie, podobna do tej, którą pełni on w dramacie Wyspiańskiego? Odpowiedz uzasadnij, podając dwa argumenty(2pkt.)

Uzasadnienie

Zadanie 8. (3pkt.) Przeczytaj uważnie fragment rozmowy Pana Młodego z Gospodarem**Pan Młody**

Znam to tylko z opowiadań,
ale strzegę się tych badań,
bo mi trują myśl o polskiej wsi:
bo to byli jacyś psi,
co wody oddechem zatruli,
a krew im przyrosła do koszuli.
Patrzę się na chłopów dziś...

Gospodarz

To, co było, może przyjść –

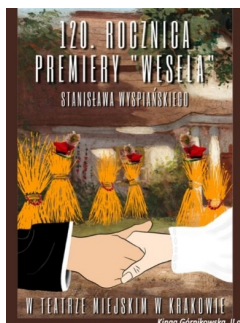
Pan Młody

Myśmy wszystko zapomnieli;
mego dziadka piłą rznęli...

(...)

Gospodarz

Mego ojca gdzieś zadźgali,
gdzieś zatłukli, spopychali;
kijakami, motykami
krwawiącego przez lód gnali...

8.2. (2pkt.) Podaj datę i nazwę wydarzenia historycznego, o którym rozmawia Gospodarz z Panem Młodym.**8.3. (1pkt.) Jaki wpływ na stosunek inteligentów do chłopów miało to wydarzenie? Odpowiedz jednym zdaniem.****Zadanie 9.(2pkt.) Obejrzyj dokładnie plakat do *Wesela* Wyspiańskiego.**

9.1. Na jakie treści *Wesela* Wyspiańskiego zwraca uwagę autor plakatu? Odpowiedz w formie jednego zdania. (1 pkt.)

.....

.....

9.2. Jaka rolę pełni Chochół w finale dramatu Wyspiańskiego? (1 pkt.)

.....

.....

Zadanie 10. (4pkt.) Przeczytaj uważnie wypowiedź Dariusza Kosińskiego – historyka literatury o wymowie dramatu Wyspiańskiego.

(...) symboliczny finał miał dla współczesnych Wyspiańskiemu moc porażającą. W sposób bezwzględny obnażał uwiad woli Polaków, jednocześnie demaskując fałsz patriotycznych i społecznych iluzji, którymi żyli. Jeśli prawdą jest, że *Wesele* wyrosło z pytania o to, co stałoby się, gdyby teraz, w tę właśnie weselną noc przybył Zwiastun z zapowiedzią ostatecznej walki o niepodległość, to odpowiedź na nie powinna brzmieć: nic by się nie stało, wici zostałyby zlekceważone, a sen narodowej iluzji trwałby dalej. Takie rozpoznanie miało budzić – i budziło – wstyd i gorycz, stając się zarazem pobudką do przemiany.

Wielki triumf, który Wyspiański odniósł jako autor *Wesela*, dowodzi paradoksalnie, że jego diagnoza nie tylko została uznana za trafną, ale i była trafna.

10.1.(3pkt.) Na podstawie podanej wypowiedzi i znajomości dramatu przedstaw opinie Wyspiańskiego o Polakach zawarte w *Weselu*. Podaj trzy cechy postaw Polaków w formie zdań lub rozbudowanych równoważników.

.....

.....

.....

.....

10.2.(1 pkt.) Jaka funkcję wg Kosińskiego miał pełnić ów symboliczny finał dramatu Wyspiańskiego?

.....

.....

.....

.....

.....

O CENZURCE I DOJRZAŁOŚCI SZKOLNEJ

Agnieszka Bąbczyńska - doradca metodyczny wychowania przedszkolnego
MODM w Białymstoku

Opracowanie diagnozy dojrzałości szkolnej dla przedszkolaków, które w danym roku rozpoczynają naukę w szkole, jest poprzedzone co najmniej roczną, a w wielu przypadkach kilkuletnią obserwacją. Proces ten przebiega w różnych sytuacjach podczas pobytu dziecka w przedszkolu. Do jego celów nauczyciel może wykorzystać wielorakie narzędzia. O ich doborze decyduje sam lub we współpracy z pozostałymi członkami rady pedagogicznej. Liczbę obserwacji, sposób dokumentowania i formę przekazu rodzicom określają zapisy w statucie przedszkola. Podstawy prawne Ustawodawca nałożył na nauczyciela obowiązek prowadzenia i dokumentowania obserwacji pedagogicznych w celu poznania i zabezpieczenia potrzeb rozwojowych dzieci oraz

dzielenia się z rodzicami spostrzeżeniami odnośnie do zachowania i rozwoju dziecka. Zadania w tym obszarze precyzują rozporządzenia MEN z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej i z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych. Obserwacja pedagogiczna ma być zakończona analizą i oceną gotowości dziecka do podjęcia nauki w szkole. Przedstawienie rodzicom wyników osiągnięć dziecka należy do obowiązków nauczyciela. Informacja o gotowości dziecka do podjęcia nauki w szkole podstawowej winna zostać przekazana rodzicom przez dyrektora placówki do dnia 30 kwietnia. Odbiór opieczętowanego dokumentu rodzic potwierdza podpisem.

Cenzurka zawiera charakterystykę dziecka w odniesieniu do wymagań określonych w podstawie programowej z podziałem na poszczególne obszary rozwoju. Mieści opis poziomu samodzielności i samoobsługi dziecka, jego predyspozycje, zainteresowania oraz wszelkie dodatkowe spostrzeżenia poczynione o dziecku przez nauczycieli. Wskazane w niej są mocne strony

dziecka, dostrzeżone trudności oraz podjęte działania wspierające jego potrzeby edukacyjne. Dokument zawiera także wskazówki dla rodziców, jak rozwijać zainteresowania i uzdolnienia oraz co zrobić, by wyrównać niedobory przed rozpoczęciem edukacji szkolnej. Cenzurka może stanowić też wstępne źródło informacji o przyszłym uczniu dla wychowawcy w klasie pierwszej. Może, albowiem rodzic nie ma obowiązku przedkładania tego dokumentu w szkole. Jedną z możliwości wypełnienia informacji jest użycie gotowych materiałów. Wydawnictwa edukacyjne proponują korzystanie z przygotowanych przez siebie aplikacji. Najczęściej zawierają one gotowy wzór dokumentu oraz zwroty opisujące mocne i słabe strony dziecka. Odnoszą się wprost lub cytują osiągnięcia dziecka zapisane w podstawie programowej. Niejednokrotnie powoduje to, że dokument rozrasta się do wielostronicowego elaboratu, z którego trudno wybrać najistotniejsze informacje o dziecku. Należy także pamiętać, iż indywidualne cechy rozwojowe sprawiają, że podane określenia mogą okazać się niewystarczające, by opisać umiejętności każdego z wychowanków. Należy więc wcześniej się upewnić, czy twórca „gotowca” zostawił możliwość zamieszczenia własnych

sformułowań oraz ograniczenia lub poszerzenia pola wpisu do potrzeb użytkownika. Nie dla wszystkich forma elektroniczna jest odpowiednia. Pracując na dokumencie w formacie Word, konieczne jest korzystanie z druku aktualnie obowiązującego i sygnowanego numerem MEN. Sporządzenie bazy ogólnych sformułowań przydatnych dla każdego z czterech jego punktów ułatwi nauczycielowi samodzielne wypełnienie druku. Korzystanie z nich znacznie skróci czas opracowania cenzurek, a jednocześnie pozwoli na opinię dokładną, zindywidualizowaną i łatwą w odbiorze dla rodziców. W placówkach przedszkolnych często pracuje z grupą dwóch nauczycieli. Bez względu na sposób podziału pracy między nimi informacja o każdym dziecku musi stanowić efekt współdziałania pedagogów. Wymiana spostrzeżeń, przemyśleń, interpretacja obserwowanych zachowań czy analiza wytworów wychowanków dopełnia notatki sporządzone podczas diagnozy. Współpraca jest konieczna ze względu na obiektywną i dogłębną ocenę, ale także pozwala przygotować się do spotkania z rodzicami. Rzetelne informacje i wiedza pedagogów oraz ich jednolite stanowisko świadczą o profesjonalizmie oraz dają rodzicom poczucie pewności, że ich dziecko oceniono z należytą uwagą i sprawiedliwie.

Dojrzałość czy gotowość? Terminy te w praktyce często stosuje się wymiennie. Jest to o tyle zrozumiałe, że granice między tymi wieloaspektowymi pojęciami nie są wyraziste. Ujmując dość ogólnie, dojrzałość szkolna to gotowość dziecka do rozpoczęcia nauki w szkole rozpatrywana w dwóch kontekstach – aktualnego i najbliższego rozwoju. Definiuje się ją w ramach rozwoju fizycznego, emocjonalnego, społecznego i intelektualnego. Budują ją doświadczenia dziecka, jego wiedza, umiejętności, sprawności i nawyki zdobyte w po-

przednich latach życia. Zależy również od czynników wewnętrznych, takich jak stan zdrowia, stopień ogólnego rozwoju. Dojrzałość wyraża się gotowością na zmiany, umiejętnością przystosowania się do nowego środowiska, motywacją do podjęcia nowych wyzwań, obowiązków. Przejawiana jest satysfakcją i radością ze zdobywania wiedzy i nowych szkolnych umiejętności. Nie sposób nie zgodzić się ze sformułowaniem, że „dziecko dojrzałe do szkoły to dziecko gotowe do przekraczania własnych możliwości”. Gotowe na rozstanie się z czasem beztroskiego dzieciństwa, na proces stawania się uczniem. Dojrzałość nie oznacza wyłącznie posiadania wiedzy i umiejętności – to szansa na dobry start szkolny. Przedstawiam najistotniejsze cechy pozwalające rozpoznać oraz w przystępny sposób scharakteryzować sylwetkę przedszkolaka dojrzałego do roli ucznia.

DZIECKO GOTOWE DO ROLI UCZNIA

- Łatwo i chętnie nawiązuje kontakty społeczne.
- Przejawia poczucie własnej wartości.
- Wyraża szacunek i życzliwość wobec innych.
- Posiada umiejętność współpracy w grupie, okazuje solidarność z zespołem.
- Jest zdyscyplinowane, podporządkowuje się umowom.
- Stosuje zwroty grzecznościowe.
- Przyjmuje powierzone role społeczne, jest odpowiedzialne za podjęte zadania.
- Jest stanowcze w respektowaniu swoich praw przez innych.
- Panuje nad emocjami, szanuje emocje innych.
- Siła jego reakcji jest równoważna do bodźca.

- Stara się wypełniać zadania i polecenia opiekunów.
- Jest wrażliwe na opinię nauczyciela, reaguje na jego wskazówki i upomnienia.
- Potrafi przyznać się przed sobą, że coś idzie mu słabiej od innych.
- Jest odporne na niepowodzenia, nie reaguje płaczem na porażkę.
- Nie obraża się za słuszną krytykę, w nienadmierny sposób przeżywa niepowodzenia.
- Wytrwale dąży do celu, nie zraża się trudnościami.
- Ma skoordynowane ruchy w obrębie całego ciała.
- Jest zręczne i zwinne, utrzymuje równowagę.
- Jest precyzyjne w czynnościach manualnych.
- Jest wytrzymałe, nie męczy się czynnościami wymagającymi skupienia i pozycji siedzącej.
- Jest samodzielne w zakresie samoobsługi i czynności higienicznych.
- Jest ciekawe świata.
- Dobrze się orientuje w najbliższym otoczeniu oraz w środowisku przyrodniczym.
- Wypowiada się zdaniem na podany temat, wyraża własne sądy, wnioskuje, zadaje pytania.
- Rozumie związki przyczynowo - skutkowe.
- Ma dobrze rozwiniętą percepcję wzrokową, słuchową oraz pamięć ruchową, słuchową i wzrokową.
- Orientuje się w przestrzeni, rozpoznaje kierunki.
- Odtwarza położenie, proporcje odwzorowywanych kształtów.
- Potrafi dodawać i odejmować, pomagając sobie liczeniem na konkretnych.
- Rozumie i potrafi określić stosunki

przestrzenne, czasowe i ilościowe.

- Klasyfikuje przedmioty według różnych cech.
- Jest zainteresowane czytaniem i pisanem.
- Sprawnie kreśli wzory literopodobne.
- Potrafi koncentrować się przez dłuższy czas na wykonywanej czynności.
- Doprowadza zaczęta pracę do końca, interesuje je rezultat działania.

Wręczając rodzicom cenzurkę, musimy mieć świadomość, że ich pytania i wątpliwości zrodzą się dopiero po uważnej lekturze tego dokumentu w domu. Stąd też istotne jest, by nauczyciele umożliwili zainteresowanym indywidualne spotkanie w dogodnym terminie w celu omówienia wyników diagnozy. Planując na początku roku szkolnego współpracę z rodzicami, dobrze jest ująć takie formy pedagogizacji, które przybliżą opiekunom istotę dojrzałości szkolnej oraz pozwolą na zrozumienie wagi osiągnięcia jej przez dziecko przed podjęciem nauki w klasie pierwszej. Dobrym momentem jest połączenie w czasie tych informacji z przekazywaniem wyników wstępnych diagnoz. Zebranie w tym celu jest organizowane najczęściej w listopadzie. Wówczas rodzic uzyska informacje o mocnych stronach dziecka, a także odpowiednich kierunkach działań służących jego dalszemu rozwojowi. Nakreślone w podstawie programowej umiejętności, wiedza czy postawy przedszkolaka mają bezpośrednie przełożenie na kompetencje ucznia klasy pierwszej. W kontaktach z rodzicami należy jasno sprecyzować, dlaczego dojrzałość w poszczególnych obszarach rozwojowych jest niezbędna lub co najmniej przydatna uczniowi w szkole.

DZIECKO DOJRZAŁE FIZYCZNIE

- Ma poczucie sukcesu na zajęciach wychowania fizycznego.

- Wytrzymuje dłuższy czas w pozycji siedzącej w ławce szkolnej.
- Zręcznie posługuje się narzędziem pisarskim, nabywa biegłości w pisaniu.
- Nie oczekuje pomocy opiekunów w czynnościach samoobsługowych.
- Samodzielnie pakuje i nosi plecak, pilnuje i utrzymuje w porządku swoje rzeczy.

DZIECKO DOJRZAŁE EMOCJONALNIE

- Zyskuje pozytywny wizerunek w oczach dorosłych i rówieśników.
- Nie ma blokad na sferze poznawczej.
- Jest pozytywnie wewnątrznie zmotywowane do nauki.
- Odczuwa radość z osiągnięć zespółu.
- Jest zaangażowane w naukę, ma chęć osiągania coraz lepszych wyników.
- Jest obowiązkowe w wypełnianiu poleceń nauczycieli.
- Wykonuje zadania na czas, w dobrym tempie.

DZIECKO DOJRZAŁE SPOŁECZNIE

- Nie ma trudności adaptacyjnych.
- Posiada liczne kontakty koleżeńskie, cieszy się zaufaniem w zespole klasowym.
- Rzetelnie wypełnia powierzane obowiązki.
- Nie ulega negatywnym wpływom.
- Otaczają je życzliwość oraz wsparcie koleżanek, kolegów i nauczycieli.
- W zespole może przyjąć z powodzeniem funkcje zarówno członka, jak i lidera.

DZIECKO DOJRZAŁE INTELEKTUALNIE

- Chętnie się uczy i dąży do zdobywania nowej wiedzy, łatwo osiąga sukcesy edukacyjne.

- Samodzielnie poszukuje rozwiązań i odpowiedzi na nurtujące je problemy.
- Nie ma trudności z opanowaniem umiejętności szkolnych, np. czytanie i pisanie, liczenie.
- Odpowiednio długo skupia uwagę na treściach przekazywanych przez nauczyciela.
- Rozumie informacje i polecenia.
- Zrozumiałe się komunikuje, przekazuje swoje prośby, prosi o wyjaśnienie niejasności.
- Wymaga niewielkiej pomocy podczas odrabiania zadanych lekcji.
- Dąży do realizacji własnych pasji, zainteresowań.

Wskaźniki dojrzałości szkolnej określają poziom wszechstronnego rozwoju dziecka, dzięki któremu wykazuje ono odpowiednio wysoką wrażliwość na proces edukacyjny w pierwszej klasie. Rozwój człowieka przebiega w sposób zindywidualizowany, nie wszystko dzieje się równocześnie i pojawia natychmiast. Nieutrwalone umiejętności wymagają treningu i czasu, by przejść w stan pewny i stały. W zależności od indywidualnych potrzeb, cech rozwojowych dziecka warto skierować uwagę rodziców, by czas do rozpoczęcia roku szkolnego poświęcili na doszlifowanie, skorygowanie niedociągnięć. Jednak priorytetem jest uzmysłowienie opiekunom, że warunek niezbędny do osiągnięcia sukcesu szkolnego stanowią zapał i wiara dziecka we własne możliwości. Siedmiolatek idzie do szkoły po to, by zdobywać wiedzę i nowe kompetencje. Nawet jeśli jeszcze nie potrafi płynnie czytać, kreślić liter w liniaturze i popełnia błędy, rachując, nie znaczy to, że nie odniesie sukcesu. Wsparcie rodziny i cierpliwość pomogą w łagodnym pokonaniu ostatniej prostej w drodze do stania się uczniem.

Maria Bartnicka

O nowym zadaniu na maturze 2023 roku.

Nie ulega żadnej wątpliwości, że na maturze od 2023 roku pojawi się test historycznoliteracki. Jest to zadanie, którego nigdy nie było na polskim egzaminie dojrzałości. Można by dyskutować o tym, czy jest potrzebny, można by znaleźć argumenty zarówno sytuujące to zadanie w procesie egzaminacyjnym jak też dyskwalifikujące potrzebę tego typu pomysłu. Chcę powiedzieć krótko i konkretnie: jestem zwolenniczką testów maturalnych. Wierzę, że każdy absolwent szkoły ponadpodstawowej powinien wykazać się znajomością problemów historycznoliterackich i literackich. Obcowanie z tekstami kultury nawet tylko tymi istniejącymi w programach nauczania języka polskiego jest niezbędne dla elementarnego rozwoju ludzkiej wrażliwości, erudycji, po prostu kultury. Pozytywnym rysem proponowanych testów jest fakt, iż dalekie są one od encyklopedyzmu i nie stają się mechanicznym, czysto testowym, pamięciowym sprawdzianem wiedzy. Zmuszają bowiem zmagającego się z nimi ucznia do myślenia, analizowania, interpretowania, porównań, syntezy z wykorzystaniem, oczywiście, elementarnej wiedzy historycznoliterackiej i literackiej. Owa elementarna wiedza humanistyczna jest niezbędna i konieczna, by funkcjonować w świecie. Wydaje się, że najwyższy czas mobilizować młodych ludzi do autentycznych „spotkań” z arcydziełami literatury i kultury. Przez długi czas nie mogłam zaakceptować popularnego jeszcze nie tak dawno twierdzenia, że wszystko co nas otacza, wszystko, co jest wytworem człowieka jest tekstem kultury, a więc jest nim zarówno kreskówka, program telewizyjny, np. „Damy i wieśniaczki” jak też piosenka disco polo. Właśnie takie teksty kultury można było wykorzystywać w wypracowaniach szkolnych oraz pracach maturalnych. Wymienione przeze mnie „dzieła” są oczywiście tekstami kultury, tyle, że masowej i nie występują w programie nauczania języka polskiego, a na egzaminie maturalnym, w pisemnych pracach wiodły prym, niemal całkowicie wypierając teksty kultury wysokiej, eliminując prawdziwą literaturę. Była to z pewnością sytuacja nieco absurda, oto bowiem egzamin sprawdzał to, czego nie uczyła szkoła. Wprowadzenie testu jako ważnego zadania maturalnego może, w moim przekonaniu, pozytywnie wpłynąć na adekwatność nauczania i sprawdzania, może też mobilizować uczniów do bardziej odpowiedzialnej i wnikliwej pracy z literaturą.

Proponuję, byście spojrzeli Państwo na testy zamieszczane w różnych publikacjach. Wierzę, że je zaakceptujecie i będziecie mobilizować swoich uczniów do rzetelniejszej nauki. Proponuję Państwu opracowany przez mnie test z pozytywizmu.

Test historycznoliteracki Pozytywizm

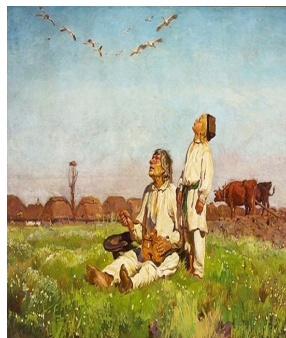
Zadanie 1. (1 pkt.) Epokę pozytywizmu, chociaż ta jej nazwa funkcjonuje tylko w Polsce, łączy wspólny wszystkim Europejczykom światopogląd. Do podanych tu omówień konkretnych przekonań dobierz ich nazwy.

- A. Jego zwolennicy wierzyli przede wszystkim w potęgę nauki, twierdząc, iż, chcąc zmienić rzeczywistość, trzeba ją dokładnie poznać. Wiedzę prawdziwą zdobędziemy, studiując nauki przyrodnicze.
- B. Podstawy tej doktryny światopoglądowej sformułował John Stuart Mill, twierdząc: *Wszystkie nasze uczynki są dobre, jeśli pociągają za sobą szczęście nasze i innych.*

- C. Twierdzono, że wszystkie formy bytu podlegają nieustannym przemianom i rozwojowi. Takim przemianom (chociaż sięgano do teorii Darwina) podlegają także społeczeństwa.
- D. Wierzono, że społeczeństwo rozwija się jak żywy organizm. Instytucje społeczne muszą ze sobą współdziałać, by zapewnić społeczeństwu harmonijny rozwój.

1. Organicyzm 2. Sensualizm 3. Utylitaryzm 4. Scjentyzm 5. Ewolucjonizm

Zadanie 2. (4 pkt.) Obejrzyj dokładnie reprodukcje: Aleksander Gierymski *W altanie*, Jan Matejko *Stańczyk* i Józef Chelmoński *Bociany*.

2.1. Na podstawie analizy obrazów i swojej wiedzy podaj trzy ważne cechy malarstwa realistycznego(3 pkt.)

.....
.....
.....

2.2.

Prus Realizm był też ważnym kierunkiem literackim. Spośród podanych tu utworów wybierz najwybitniejszą polską powieść dojrzałego realizmu. (1 pkt.)

- A. „Potop” H. Sienkiewicz
B. „Chłopi” W. S. Reymont
C. „Lalka” B. Prus
D. „Ludzie bezdomni” S. Żeromski

Zadanie 3.(1 pkt.) Polscy pozytywiści starali się angażować w ważne kwestie społeczne. Podaj nazwę wydarzenia historycznego, które wymusiło niejako to zaangażowanie.

.....
.....
.....

Zadanie 4. (4 pkt.)Polscy pozytywiści formułowali ważne idee społeczne, które pojawiają się też na kartach ich utworów. Podaj cztery ważne postulaty polskich pozytywistów.

.....
.....
.....
.....

Zadanie 5. () Przeczytaj uważnie podany fragment wypowiedzi Juliana Krzyżanowskiego - historyka literatury.

Nie ulega mianowicie wątpliwości, iż w przypadkach Renesansu, Oświecenia i pozytywizmu kultura tych prądów ma charakter racjonalistyczny i szczyty swe osiąga nie w dziedzinie sztuki, lecz nauki, nie wyobraźnia bowiem w niej góruje lecz myśl poznawcza, zwrócona ku przyrodzie i człowiekowi. Wskutek tego literatura pozytywistyczna nie była wdzięcznym polem dla kwiatów poezji (...). Proza (...) stanowi chlubę i trwały dorobek literacki pozytywizmu polskiego i wydaje dzieła o zasięgu europejskim czy nawet światowym, zadokumentowanym przyznaniem Sienkiewiczowi nagrody Nobla (1905).

5.1. W czym Krzyżanowski dostrzega podobieństwo Renesansu, Oświecenia i pozytywizmu? Odpowiedz w formie jednego zdania. (1 pkt.)

.....

.....

5.2. Podaj nazwiska trzech najwybitniejszych prozaików polskiej literatury pozytywistycznej. (1pkt.)

.....

.....

5.3. Podaj trzy ważne gatunki polskiej literatury pozytywistycznej. (3 pkt.)

.....

.....

Zadanie 6.(4 pkt.)Przeczytaj uważnie fragment opinii historyka literatury - Grażyny Borkowskiej o *Lalce* Bolesława Prusa.

Lalka jest utworem wielowątkowym o skomplikowanej strukturze tematycznej i narracyjnej. Daje panoramiczny obraz społeczeństwa polskiego w końcu lat siedemdziesiątych ubiegłego stulecia. Przynosi szeroką wiedzę na temat przebiegających podówczas procesów społecznych i obyczajowych (krzepnięcie polskiego mieszczaństwa, program pierwszych socjalistów, nowe stosunki gospodarcze z Rosją itd.). Jest wiernym, choć niepełnym (brak Rosjan!) obrazem popowstaniowej Warszawy.

6.1. Na podstawie znajomości powieści Prusa, uzasadnij, że to dzieło wielowątkowe. Wymień trzy wątki utworu (3 pkt.)

.....

.....

.....

.....

6.2. Dlaczego Borkowska twierdzi, że obraz Warszawy w „Lalce” byłby pełny, gdyby Prus przedstawił też Rosjan? Uzasadnij jednym zdaniem. (2 pkt.)

.....

.....

.....

.....

Zadanie 7.(3 pkt.)Obejrzyj dokładnie podaną reprodukcję Aleksandra Gierymskiego *Powisłe*.

7.1.Dlaczego niektórzy twierdzą, że ten obraz mógłby być ilustracją do fragmentu *Lalki* B. Prusa? Uzasadnij.(3pkt.)

.....

.....

.....

.....

Zadanie 8. (5pkt.) Przeczytaj fragment wypowiedzi o *Lalce* Ewy Paczoskiej – historyka literatury.

(...) pokój starego subiekta nie przypomina w niczym mieszkania zbieracza pamię-

tek. Pokój, w którym nic się nie zmienia, od dwudziestu pięciu lat żyje swoim utajonym życiem, czeka. Wnętrze, choć zrośnięte ze swoim właścicielem, nie ma jednak charakteru intymnego, prywatnego. Pokój przygotowany został do pełnienia funkcji publicznych – np. biura sztabu, kancelarii dowódcy. Pokój Rzeckiego przypomina kancelarię w Ministerstwie Cieni. Ale to także pokój żołnierza, który nieustannie czuwa, by być jak ojciec *zawsze gotowym na pierwszy odgłos*. Żelazne łóżko, dubeltówka, gitara nie stanowią wyposażenia ustabilizowanego, nastawionego na długie trwanie, jak mieszczańskie i arystokratyczne salony. Te przedmioty można będzie zwinąć szybko, gdy trzeba będzie gdzieś indziej rozbić obóz. Pokój Rzeckiego jest więc miejscem czekania na wielki dzień i na wielką rolę. (...). Pokój starego subiekta kilka razy porównywany jest, nie wprost i bezpośrednio, do grobu. To w tym *grobie* właśnie mieści się przestrzeń przeszłości – a może polskości, skazanej na byt podziemny. Rzecki wyznaczył sobie rolę strażnika tych podziemi, do których nikt prawie już teraz nie zagląda. Jedynie pokój Rzeckiego wpisuje się jakoś w przestrzeń polskości. A jego mieszkaniowiec coraz bardziej oddala się od rzeczywistości pozostałych bohaterów.(...)

8.1. Na podstawie znajomości powieści przedstaw postać Ignacego Rzeckiego – bohatera *Lalki* B. Prusa. Podaj trzy ważne informacje. (3pkt.)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

8.2. Z jakim faktem z przeszłości Rzeckiego wiąże się stwierdzenie Paczoskiej: *Pokój Rzeckiego jest miejscem czekania na wielki dzień i na wielką rolę*. Podaj w formie jednego zdania. (1 pkt.)

.....

.....

8.3. Dlaczego pokój Rzeckiego porównywany jest w Lalce do grobu? Odpowiedz w formie jednego zdania. (1pkt.)

Zadanie 9. (9 pkt.) Przeczytaj uważnie podany tu fragment noweli Bolesława Prusa *Z legend dawnego Egiptu*.

Patrzcie, jak marne są ludzkie nadzieje wobec porządku świata; patrzcie, jak marne są wobec wyroków, które ognistymi znakami wypisał na niebie Przedwieczny!...

Stuletni Ramzes, potężny władca Egiptu, dogorywał. Na pierś mocarza, przed którego głosem pół wieku drżały miliony, padła dusząca zmora i wypijała mu krew z serca, siłę z ramienia, a chwilami nawet przytomność z mózgu. Leżał jak powalony cedr, wielki faraon na skórze indyjskiego tygrysa, okrywony nogi triumfalnym płaszczem króla Etiopów. A surowy nawet dla siebie, zawołał najmłodszego lekarza ze świątyni w Karnaku i rzekł:

- Wiem, że znasz tęgie lekarstwa, które albo zabijają, albo od razu leczą. Przyrządź mi jedno z nich, właściwe mojej chorobie, i niech mi się to raz skończy... tak albo owak.

Lekarz wahał się.

- Pomyśl, Ramzesie – szepnął – że od chwili twego zstąpienia z wysokich niebios Nil wylewał już sto razy; mogę ci zadać lekarstwo, niepewne nawet dla najmłodszego z twoich wojowników?

Ramzes aż usiadł na łożu.

- Muszę być bardzo chory – zawołał – kiedy ty, kapłanie, ośmielasz się dawać mi rady! Milcz i spełnij, com kazał. Żyje przecież trzydziestoletni wnuk mój i następca, Horus. Egipt zaś nie może mieć władcy, który by nie dosiadł wozu i nie dźgnął oszczepeu.

Gdy kapłan drżącą ręką podał mu straszne lekarstwo, Ramzes wypił je, jak spragniony pije kubek wody; potem zawołał do siebie najślynniejszego astrologa z Tebów i kazał szczerze odpowiedzieć, co tam pokazują gwiazdy.

- Saturn połączył się z Księżycem – odparł mędrzec – co zapowiada śmierć członka twojej dynastii, Ramzesie. Złe zrobiłeś, pijąc dzisiaj lekarstwo, bo puste są ludzkie plany wobec wyroków, które na niebie zapisuje Przedwieczny.- Naturalnie, że gwiazdy zapowiedziały moją śmierć – odparł Ramzes. – I kiedyż to może nastąpić? – zwrócił się do lekarza.

- Przed wschodem słońca, Ramzesie, albo będziesz zdrów jak nosorożec, albo twój święty pierścień znajdzie się na ręku Horusa.

- Zaprowadźcie – rzekł Ramzes cichnącym już głosem – Horusa do Sali faraonów: niech czeka na moje ostatnie słowa i na pierścień, ażeby w sprawowaniu władzy ani na chwilę nie było przerwy (...)

9.1. Podaj w 5 punktach zdarzenia, które miały miejsce w dalszej części noweli. (5 pkt.)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

9.2. Przeczytaj początek podanej noweli, kończy się ona takim samym zdaniem. Jak nazwiesz tę kompozycję? (1pkt.)

.....

9.3. Dlaczego historycy literatury twierdzą, że ta nowela B. Prusa jest wzorcowym przykładem tego gatunku literackiego? Uzasadnij.(3pkt.)

.....
.....
.....
.....
.....

Zadanie 10.(3pkt.) *Gloria vicitis* E. Orzeszkowej to utwór o powstaniu styczniowym. Ważnym dyktatorem powstania był Romuald Traugutt. Jaki wizerunek Traugutta buduje Orzeszkowa w swoim opowiadaniu? Podaj trzy cechy postaci dyktatora. (3pkt.)

.....
.....
.....

Zadanie 11.(3pkt.) W odniesieniu do polskiej literatury czasów pozytywizmu używa się często określenia *mowa ezopowa* bądź *język ezopowy*. Dlaczego używano tego zabiegu? Na czym on polegał?

Przyczyna:

.....

Istota:

.....
.....

.....

Zadanie 12.(5 pkt.) Przeczytaj uważnie fragment wypowiedzi historyka literatury – Tadeusza Bujnickiego i autora *Potopu* Henryka Sienkiewicza.

(...) powieść historyczna w 2 połowie XIX wieku stawała się gatunkiem coraz bardziej „konserwatywnym” o skonwencjonalizowanej poetyce, ustalonych formach

narracji, kompozycji i stereotypowych kreacjach. Pisarze, nie odrzucając pojęcia „prawdy historycznej”, poddają ją różnym relatywizującym zabiegom i wiążą z fikcyjnością. „Gra” składników „historii i „zmyślenia” odbywa się na różnych piętrach struktury powieściowej; pisarze tworzą „iluzję historyczności”. Sienkiewicz, idąc tym tropem, sięga po wzorzec podstawowy, konwencję klasycznej powieści historycznej, której modelem było powieściopisarstwo Waltera Scotta. W tym ujęciu składniki historyczne były mocno uwewnętrznione oraz zintegrowane z płaszczyzną fikcjonalną. (...) Sienkiewicz na czoło wysunął imperatyw wspólnego, solidarnego wysiłku narodowego. (...). Zarazem stworzył dzieło „do czytania”, barwny i sugestywny obraz przedstawionego świata, w którym sensacyjność i przygodowość ściśle się łączą z iluzją „prawdy dziejowej” (T. Bujnicki)

.....powieść historyczna nie tylko nie potrzebuje być poniewieraniem prawdy dziejowej, ale może być jej objaśnieniem i dopełnieniem. Ona powlecze odpowiednią barwą szare mury wzniesione przez historię. (H. Sienkiewicz)

12.1. Na jaką właściwość poetyki powieści historycznej zwracają uwagę historycy literatury i autor? Odpowiedz jednym zdaniem. (1pkt.)

.....

.....

.....

.....

12.2. Wymień dwa autentyczne wydarzenia historyczne ujęte w *Potopie* H. Sienkiewicza. (2pkt.)

.....

.....

.....

12.3. Dziewiętnastowieczni czytelnicy *Potopu* wskazywali na podobieństwo kreacji Andrzeja Kmicica do Mickiewiczowskiego Jacka Soplicy. Podaj dwa podobieństwa. (2pkt.)

.....

.....

.....

13. *Zbrodnia i kara* Fiodora Dostojewskiego to powieść psychologiczna, której akcja toczy się w Petersburgu. Spośród podanych wyrażenń wybierz te, które charakteryzują opisany przez Dostojewskiego Petersburg. (1pkt.)

- A. miasto pięknych ulic i radosnych ludzi;
- B. miasto kontrastów i cierpienia;
- C. miasto nowoczesne i rozwijające się;
- D. miasto – demon, ciasne i duszne przestrzenie.

14. Dlaczego Raskolnikow zamordował lichwiarkę? Podaj dwa ważne powody. (2pkt.)

.....

.....

"Nasz świat wartości"

scenariusz zajęć warsztatowych dla uczniów klas II – VIII. Agata Wróbel, Ewa Sokolińska oraz Zespół ds. Koncepcji Pracy Szkoły.

Zajęcia warsztatowe z uczniami w oparciu o opracowany scenariusz zostały przeprowadzone w Szkole Podstawowej nr 12 w Białymstoku w maju-czerwcu 2022r. Wcześniej przeprowadzono warsztaty z rodzicami i nauczycielami naszej szkoły. Wypracowane na warsztatach materiały mają posłużyć opracowaniu Koncepcji Pracy Szkoły na lata 2023 - 28.

W scenariuszu wykorzystano:

- metody wstępne,
- metody integracji grupy,
- rutyny myślenia krytycznego,
- metodę hierarchizacji,
- metody informacji zwrotnej.

Temat: Nasz świat wartości.

Cele zajęć:

- wyłonienie wartości ważnych w życiu uczniów SP12,
- ustalenie działań, które mogliby podjąć, aby te wartości rozwijać w sobie oraz w społeczności klasowej i szkolnej.

Czas i forma realizacji:

- Zajęcia są przewidziane na dwie godziny lekcyjne (2 x 45 min).
- Mogą być zrealizowane podczas godzin wychowawczych, zastępstw, czy na dowolnym przedmiocie.

Zajęcia 1.

1. Życzenie do złotej rybki.

Potrzebne: kartki dla uczniów

Rozdajemy uczniom po jednej kartce i prosimy, aby napisali życzenie do złotej rybki. Zaznaczamy, że rybka spełnia tylko jedno życzenie. Uczniowie siadają w kręgu i przedstawiają kolejno swoje życzenia.

2. Definiujemy słowo *wartość* (dwie propozycje: praca w grupach lub obejrzenie filmów).

Potrzebne: duże arkusze papieru dla każdej grupy

Dzielimy uczniów na 3 - 4 osobowe grupy i prosimy, aby spróbowali ustalić wspólnie definicję słowa *wartość* i zapisali ją na dużym arkuszu papieru lub przedstawili w formie rysunku. Następnie grupy prezentują swoją pracę i umieszczają arkusze z definicją na ścianie.

LUB

Obejrzenie filmu:

Pip | A Short Animated Film by Southeastern Guide Dogs -

<https://youtu.be/07d2dXHYb94>

Katarzyna Ryrych - co to są wartości? #wychowanieprzezczytanie -

<https://youtu.be/4duKHZKtvc>

Rozmowa na temat obejrzanych filmów:

- Czym są wartości?
 - Które z nich są najważniejsze?
- Czy każdy kieruje się w życiu takimi samymi wartościami?

3. Wartości znane uczniom.

Potrzebne: lista wartości

Prosimy uczniów o wskazanie wartości, które znają. Zapisujemy je na tablicy. Można też pokazać uczniom przykładowe wartości (załącznik 1) lub obejrzeć: <https://www.youtube.com/watch?v=pGa5dNKR8w>

Lub Wartości w życiu człowieka - https://youtu.be/QmuNadQp_XQ?t=23

Każdy uczeń powinien wybrać i zapisać 3 najważniejsze dla niego wartości

4. Wybór najważniejszych wartości.

Potrzebne: po 3 karteczki samoprzylepne dla każdego.

- Podział uczniów na pary.
- Każdy z pary otrzymuje 3 samoprzylepne karteczki.
- Rozmowa w parach - pary rozmawiają na temat wartości ważnych w ich życiu. Każdy zapisuje wartości koleżanki /kolegi na karteczkach - każda wartość na oddzielnej karteczce. Czas rozmowy - 2 - 4 min.
- Dzielenie się w kręgu - odczytywanie w imieniu kolegi/koleżanki jego wartości (krótko).

POMYŚL/ ZNAJDŹ PARĘ/ PODZIEL SIĘ
Rutyna aktywnego rozumowania i wyjaśniania

Pomyśl

Znajdź parę

Podziel się

 PROCEDURA:

- 1 Pomyśl:** Zadaj pytanie uczniom, daj im kilka minut na indywidualne przemyślenie.
- 2 Znajdź parę:** Poproś o połączenie się w pary (samodzielnie albo Ty zarządź) zmień ostatnie polecenie na: Podziel się: Dzielenie się pomysłami z kolegą/koleżanką. Daj im ok 2 min. na spokojną rozmowę.
- 3 Podziel się:** Dzielenie się pomysłami z klasą.

www.mysleniekrytyczne.edu.pl

5. Tworzenie słoneczka wartości, szeregowanie.

Potrzebne: duży arkusz papieru z narysowanym na środku żółtym kołem

Przygotowujemy papier, na środku którego rysujemy żółte koło. Następnie uczniowie układają wokół niego karteczki ze swoimi wartościami. Te same wartości układane są na jednym promieniu, powstaje w ten sposób słońce. Im więcej wartości się powtarza tym promienie dłuższe. Słońce pokazuje, które wartości są najbardziej cenniezone przez uczniów.

Powstałe słońce umieszczamy w widocznym miejscu w sali lub na korytarzu.

6. Podsumowanie - informacja zwrotna "Zdania podsumowujące"

Zadaniem uczniów jest dokończenie zdania, np.: Dzisiaj zrozumiałem/łam, że..., Zaskoczyło mnie, że... lub innego zdania, które nauczycielowi wyda się odpowiednie. Uczniowie mogą to zrobić sami lub w parach, ustnie lub pisemnie. Można ich poprosić, aby po kolei przeczytali swoje zdanie lub oddali nauczycielowi kartki z tymi zdaniami.

Zajęcia 2

1. Wizytówka "Pierwsza litera"

Potrzebne: kartki A5, taśmy papierowe.

Uczniowie wrywają palcami pierwszą literę swojego imienia, a kolejne jego litery wpisują w środek wrywanki. Tak przygotowaną wizytówkę każdy przykleja za pomocą papierowej taśmy w widocznym miejscu do ubrania.

Krąg - przedstawienie się zgodnie z wizytówką - odczytujemy tylko wpisane litery (pomijamy literę wydartą) np. Jestem WA, jestem GATA, jestem ELINA itd....

2. Powrót do "Słoneczka" z poprzednich zajęć - wybór 4 najczęściej wybieranych wartości.

3. Rutyna "Kawusia" - działania, które uczniowie mogą podjąć by wdrażać proponowane wartości.

Potrzebne: 4 arkusze szarego papieru, mazaki.

RUTYNA: "kawusia"

www.mysleniekrytyczne.edu.pl

PROCEDURA:

- 1** Uczniowie podzieleni 4-5 zespołów po 4-5 osób.
- 2** Każda grupa ma kartkę typu flipchart (może być połówka). Markery do pisania.
- 3** W ciągu krótkiego czasu (sama zdecydujesz ile) uczniowie mają dyskutować i opracować określony temat – przygotować swój opis, zrozumienie, koncepcję, definicję itp.
- 4** Gdy czas minie, każdy zespół ma wybrać jedną osobą, która zreferuje to innym osobom, które za chwilę dosiądą się do stolika.
- 5** Na Twój znak, zgodnie z ruchami wskazówek zegara zespoły „przesuwają się”. Uczestnicy mogą a wręcz powinni dopisywać, zadawać dodatkowe pytania, odpowiadać w innych grupach.
- 6** Osoba, która zostaje, referuje nowym członkom zespołu co wymyślił – daj im na to 90-120 sek.
- 7** UWAGA! Zespół wybiera nową osobą, która ma zostać i zreferować kolejnym – to nie może być znów ta osoba, która już referował.
- 8** Zrób tyle zmian ile jest zespołów, za każdym razem zmiana referujących.

T

O

C

Podział na 4 grupy (np. porami roku).

Każda grupa wybiera jedną z 4 wyłoniionych wcześniej wartości i dopisuje w pytaniu na arkuszu: *Jakie działania możemy podjąć, żeby wdrażać wartość w naszej klasie, szkole?*

W krótkim czasie zapisują odpowiedzi na pytania - własne pomysły na realizowanie danej wartości.

Wybór osoby - referenta, który zrelacjonuje innym efekty pracy grupy.

Przejsie do kolejnego plakatu, zgodnie z ruchem wskazówek zegara.

Referenci poszczególnych grup przedstawiają, wyjaśniają zapisane pomysły - uczestnicy zapoznają się z nimi (max. 2 min).

Dopisywanie kolejnych pomysłów, zadawanie pytań, dyskusja.

Wybór kolejnego, nowego referenta, przejście grup do kolejnego plakatu itd.

Praca nad arkuszami kończy się w momencie powrotu do plakatu wyjściowego danej grupy. Odczytanie w grupach wszystkich pomysłów, wywieszenie plakatów - chwila na przeczytanie i zapoznanie się z plakatami innych grup.

Zawieszenie plakatów w sali lub na korytarzu.

Podsumowanie

Rundka (IZ) – *Co najbardziej zapamiętam z dzisiejszych zajęć o wartościach?*

“Bużki” – rysujemy na tablicy/kartce trzy bużki zadowoloną, obojętną i smutną, a następnie prosimy uczniów o to, aby postawili swój znaczek przy buzi odpowiadającej stopniowi swojego zadowolenia z zajęć.

Historia „Słoik życia”. (Załącznik 2).

Załącznik 2

“Słoik życia”

“Profesor filozofii stanął przed swymi studentami i położył przed sobą kilka przedmiotów. Kiedy zaczęły się zajęcia, wziął spory słoik i wypełnił go po brzeg dużymi kamieniami. Potem zapytał studentów, czy ich zdaniem słoik jest pełny, oni zaś potwierdzili.

Wtedy profesor wziął pudełko żwiru, wysypał do słoika i lekko potrząsnął. Żwir oczywiście stoczył się w wolną przestrzeń między kamieniami. Profesor ponownie zapytał studentów, czy słoik jest pełny, a oni ze śmiechem przytaknęli. Profesor wziął pudełko piasku i wysypał go, potrząsając słojem. W ten sposób piasek wypełnił pozostałą jeszcze wolną przestrzeń. Profesor powiedział: – Chciałbym, byście wiedzieli, że ten słoik jest jak Wasze życie. Kamienie – to ważne rzeczy w życiu: Wasza rodzina, Wasze dzieci, Wasze zdrowie. Gdyby nie było wszystkiego innego, Wasze życie i tak byłoby wypełnione. Żwir – to inne, mniej ważne rzeczy: pieniądze, mieszkanie albo samochód. Piasek symbolizuje całkiem drobne rzeczy w życiu, w tym Waszą pracę. Jeśli nie włożymy kamieni jako pierwszych, później nie będzie to możliwe. Jeżeli najpierw napełnicie słoik piaskiem, nie będzie już miejsca na żwir, a tym bardziej na kamienie. Tak jest też w życiu: Jeśli poświęcicie całą Waszą energię na drobne rzeczy, nie będziecie jej mieli na rzeczy istotne. Dlatego ważne jest, by zadać sobie pytanie: co stanowi kamienie w moim życiu? Następnie włożyć je jako pierwsze do słoja i dbać o nie. Zostanie Wam jeszcze dość czasu na inne sprawy. Zważajcie przede wszystkim na kamienie – one są tym, co się naprawdę liczy. Reszta to piasek.”

Załącznik 1

Bogactwo	Wiara	Motywacja
Akceptacja	Bezpieczeństwo	Otwartość
Osiągnięcia	Elastyczność	Optymizm
Uznanie	Skupienie	Oryginalność
Przygoda	Wolność	Pasja
Ambicja	Zabawa	Pokój
Docenienie	Szczodrość	Wytrwałość
Wdzięczność	Rozwój	Szczerość
Atrakcyjność	Harmonia	Dobro
Zaangażowanie	Zdrowie	Relaks
Współczucie	Przyjaźń	Szacunek
Pewność	Ciekawość	Spełnienie
Kreatywność	Integralność	Prostota
Wrażliwość	Inspiracja	Szczerość
Spokój	Sprawiedliwość	Duchowość
Bezinteresowność	Uczciwość	Spontaniczność
Pogoda ducha	Odkrywanie	Siła
Autentyczność	Inteligencja	Struktura
Świadomość	Intuicja	Sukces
Równowaga	Innowacyjność	Troska
Piękno	Życzliwość	Zaufanie
Przynależność	Wiedza	Wiarygodność
Odwaga	Mądrość	Odpowiedzialność
Spokój	Miłość	Prawda
Radość	Lojalność	Tolerancja
Komfort	Uważność	Różnorodność
Wiarygodność	Skromność	Tradycja
Skuteczność	Sława	Porządek
Empatia	Sens	Niezależność
Energia	Przyjemność	
Entuzjazm	Równość	

Eksperyment na lekcjach przedmiotów przyrodniczych jako klucz rozwoju intelektualnego i budowania wiedzy o świecie

Joanna Ciesielska - doradca metodyczny fizyki MODM BCE

Obserwacje, doświadczenia i eksperymenty, to bardzo obiecujące edukacyjnie typy aktywności. Mogą być niezwykle przydatne w warsztacie pracy nauczyciela, jednak różnią się zarówno definicją oraz konstrukcją, jak i zakresem celów edukacyjnych, jakie pozwalają osiągać. Są często ze sobą mylone, dlatego warto je porównać i zróżnicować.

Aby dowiedzieć się czegoś więcej o świecie, powinniśmy zacząć od posiadanej już wiedzy, często potocznej. Musimy mieć na przykład choćby mgliste przekonanie o tym, że aby nasiona zakiełkowały potrzebna jest woda, słońce i może coś jeszcze. Na początek wystarczy jakaś wstępna obserwacja związana ze wzrostem roślin – ot, choćby dostrzeżenie, że w domu ktoś podlewa kwiaty w doniczkach. I że zwykle stoją one przy oknie. Jeżeli mamy takie elementarne wiadomości, to zapewne jesteśmy gotowi, by z pomocą krytycznego myślenia poznać zjawisko dogłębniej.

Jeśli jednak nie mamy o danym zagadnieniu żadnego pojęcia, to konieczne będzie doświadczenie, czyli obserwacja zdarzeń zachodzących samoistnie bądź sprowokowanych przez nas samych. Czasem może wystarczyć nawet rozmowa o tych doświadczeniach: o wspomnieniach z wakacji czy o obserwacjach domowych. Zbieranie doświadczeń i ich analiza może nas doprowadzić do wiedzy o różnych zależnościach (np. do stwierdzenia, że istnieje

je jakiś związek między warunkami pogodowymi a kiełkowaniem nasion). Jednak poprzestanie na zbieraniu i analizie doświadczeń nie wyposaży nas w narzędzia intelektualne badacza. W wyniku biernego gromadzenia wniosków z przeżywanych i obserwowanych doświadczeń nie nauczymy się aktywnego, odkrywczego poznawania świata – tworzenia hipotez i planowania procesu poznawczego. Warto tu zwrócić uwagę, że robiąc proste doświadczenia polegające na wykonywaniu instrukcji mówiącej co, kiedy i jak robić z określonymi obiektami czy zjawiskami, również jesteśmy bierni. W takiej sytuacji budujemy wprawdzie wiedzę i uczymy się przez asymilację tego, co widzieliśmy i zrozumieliśmy pod wpływem instrukcji z zewnątrz, ale nie wykorzystujemy ani twórczej wyobraźni, ani twórczego myślenia.

Do fazy eksperymentowania przechodzimy dopiero wtedy, gdy świadomie i zgodnie z pewną procedurą planujemy badania wspierające nasz proces poznawania świata. Wbrew intuicyjnym skojarzeniom podpowiadającym, czym

jest eksperymentowanie, to co najważniejsze w tym procesie, dzieje się w naszych głowach przed podjęciem jakichkolwiek działań. Kluczem do naszego rozwoju intelektualnego i budowania wiedzy o świecie jest bowiem projektowanie hipotez i procedur ich weryfikacji (co się stanie, gdy...). Krytyczną rolę odgrywa tu zdolność do antycypacji – przewidywania przebiegu wydarzeń, które jeszcze nie nastąpiły, a które musimy sobie wyobrazić, by podjąć określone działanie. Równie ważne jest planowanie, jak zrealizować te procedury i potwierdzić prawdziwość wyniku. A następujące potem działanie doskonalili tylko pewne umiejętności praktyczno-teoretyczne.

Eksperymentalne badanie naszego otoczenia nie jest możliwe bez wyodrębnienia i zdefiniowania zmiennych. Zmienna to właściwość obiektu bądź zjawiska, która może się zmieniać, a my jesteśmy w stanie tę zmianę stwierdzić i zmierzyć lub opisać. Zmienna może być np. barwa, wysokość, temperatura lub czas trwania. Wyodrębniając i definiując zmienne, możemy opisać otaczający nas świat. Ale gdy chcemy go w pełni poznać, musimy poznać zależności między poszczególnymi dostrzeganymi przez nas zmiennymi. Bo od tych zależności oraz wewnętrznych i zewnętrznych uwarunkowań zależy kształt i funkcjonowanie świata. Manipulujemy zmiennymi, badamy zależności. Powyższe zależności najpełniej poznajemy, posługując się metodą badawczą w czasie eksperymentu, czyli

ukierunkowanej obserwacji inspirowanej szczegółowym planem, co i jak chcemy obserwować. W eksperymencie działamy danym czynnikiem po to, aby wywołać określoną zmianę. Musimy zatem przewidywać, pod wpływem jakich czynników (zmiennych niezależnych) można osiągnąć określone stany (zmienne zależne od wprowadzonego przez nas czynnika – zmiennej niezależnej). Przykład? Aby przeprowadzić eksperyment testujący hipotezę „Intensywność kiełkowania nasion i wzrostu siewki jest zależna od ilości wody w glebie”, musimy mieć pewną wiedzę, choćby potoczną, że proces kiełkowania jest związany z wodą. Następnie musimy wyodrębnić zmienne: ilość wody (zmienna niezależna) oraz cechy określające kiełkowanie (np. długość pędu – zmienna zależna) i być w stanie je mierzyć. Jednak przede wszystkim musimy zbudować w naszej wyobraźni plan badania zależności tych zmiennych (np. kilka doniczek z zasadzonymi nasionami tego samego gatunku rośliny podlewanych podczas eksperymentu różną ilością wody, codzienna obserwacja i pomiar). Wysiłek włożony w wymyślenie eksperymentu, wykorzystanie wiedzy już posiadanej, trafne wytypowanie zmiennych, prawidłowo przeprowadzone pomiary, analiza wyników i wyciągnięcie wniosków – to wszystko daje w rezultacie nieporównywalnie trwalszy i bardziej znaczący rezultat od samego doświadczenia polegającego np. na obserwacji kiełkującego ziarna fasoli trzymanego na wilgot-

nej wacie. Przeprowadzony przez uczniów eksperyment – obojętnie czy jego wynik był zgodny z przewidywaniem (hipotezą), czy nie – zawsze wzbogaca ich obiektywną wiedzę o badanym fragmencie rzeczywistości oraz ich umiejętności badawcze. Rozwijają też ciekawość świata, odwagę i krytyczne, samodzielne myślenie. Kompetencje, których znaczenie wykracza daleko poza szkolne mury.

Etapy procesu badawczego:

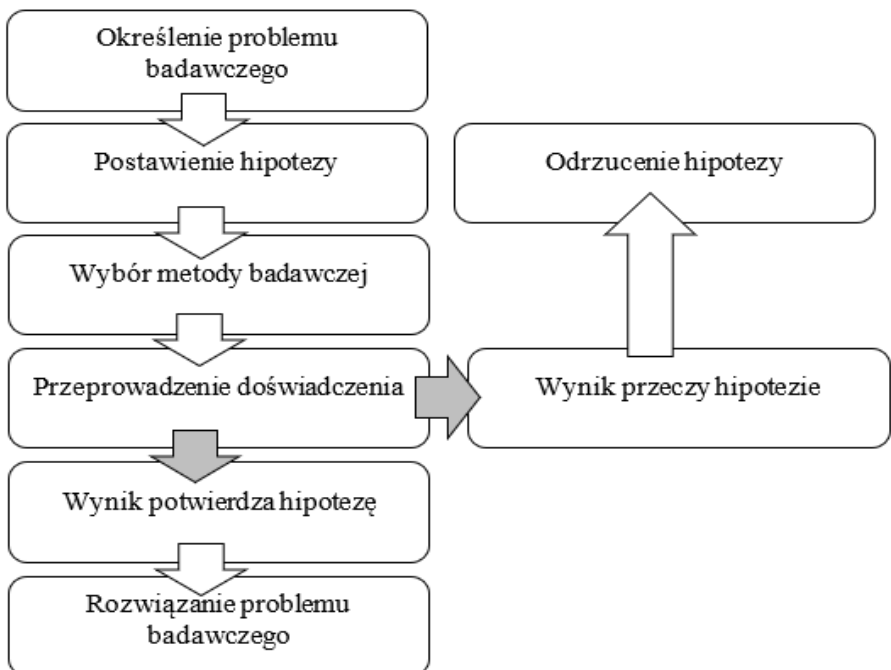
1. Określenie problemu badawczego.
2. Postawienie hipotezy.
3. Wybór metody badawczej.
4. Przeprowadzenie doświadczenia.
5. Analiza uzyskanych danych.
6. Opracowanie wyników.
7. Sformułowanie wniosków.

Etapy procesu badawczego można też przedstawić na widocznym diagramie.

Przyczyną formułowania się problemu badawczego jest obserwacja nieznanego wcześniej zjawiska, brak wyjaśnienia zależności pomiędzy obserwowanymi wielkościami, rozbieżność pomiędzy wynikami pomiarów i obliczeń, poszukiwania przewidywanych przez teorię obiektów lub zjawisk itd.

Niezbędna jest przy tym znajomość aktualnego stanu wiedzy w dziedzinie, której problem dotyczy, aby uniknąć formułowania pseudo-problemów, czyli takich, które już dawno zostały rozwiązane, albo ich rozwiązanie jest oczywiste i nie wymaga prowadzenia specjalnych badań.

Problemem badawczym jest poszukiwa-

nie odpowiedzi na pytania wynikające z wymienionych wyżej lub podobnych im przyczyn, przy założeniu znajomości aktualnego stanu wiedzy w dziedzinie, której problem dotyczy.

Z pojęciem problemu badawczego związane jest drugie pojęcie, które w naturalny sposób rodzi się w umysłach badaczy, kiedy formułowany jest problem badawczy. Pojęciem tym jest hipoteza badawcza.

Hipoteza badawcza, to przypuszczenie/pomysł/propozycja rozwiązania danego problemu badawczego, w całości albo w jego części, bowiem czasami rozwiązanie wymaga kilku hipotez. Najczęściej hipoteza ma postać twierdzenia warunkowego typu „jeśli A, to B”. Możemy powiedzieć, że poprawnie sformułowana hipoteza badawcza powinna:

- stanowić próbę odpowiedzi/wyjaśnienia/rozwiązania całości lub niektórych elementów danego problemu badawczego,
- być wyrażona w sposób jednoznaczny i wewnętrznie niesprzeczny,
- być weryfikowalna, tzn. umożliwiać sprawdzenie jej słuszności poprzez wykonanie odpowiedniego badania weryfikującego.

Sprawdzeniem słuszności hipotezy badawczej jest zwykle eksperyment. Wynik eksperymentu może, ale wcale nie musi, potwierdzić postawioną hipotezę. W obu przypadkach wynik jest wartościowy, bo nawet jeśli ją obala, to stanowi inspirację do znalezienia nowej hipotezy i dalszych badań, aż do osią-

gnięcia celu badań – czyli rozwiązania problemu badawczego.

Przykłady zadań dla uczniów

Fizyka

1. Wyobraź sobie, że jesteś Rutherfordem – angielskim fizykiem, odkrywcą jądra atomowego. Znasz popularny w końcu XIX wieku model atomu Thomsona, zwany „modelem ciasta z rodzynkami”. W modelu tym masa ciasta jest ładunkiem dodatnim atomu, a rodzynki są ładunkiem ujemnym, czyli elektronami. Aby to sprawdzić wykonujesz eksperyment, w którym zderzasz cząstki alfa z cienką folią wykonaną ze złota. Zauważasz, że cząstki alfa rozpraszają się na folii zwykle do przodu, ale niekiedy, choć rzadko, zdarzają się też rozproszenia do tyłu.
2. Sformułuj badany przez Ciebie problem badawczy.
3. Postaw hipotezę badawczą dotyczącą struktury atomu.

Odpowiedź:

Problem badawczy: Jaka jest struktura atomu?

Hipoteza badawcza: Atom składa się z obiektu bardzo małego, ale skupiającego prawie całą masę atomu o ładunku dodatnim oraz krążących wokół niego elektronów. Ten mały, ale masywny obiekt, to jądro atomowe.

Biologia

Wiemy, że przechowywanie żywności w niskiej temperaturze spowalnia procesy rozkładu, prowadzone przez mi-

kroorganizmy (głównie bakterie i grzyby). Skądinąd wiemy, że procesy rozkładu, jak wszystkie inne reakcje zachodzące w żywych organizmach, katalizowane są przez białkowe enzymy. W zależności od tego, na którym etapie edukacji chcemy wykorzystać takie doświadczenie, możemy je pokazać albo omawiając znaczenie bakterii (gnilnych, albo wpływ temperatury na działanie enzymów.

Sformułuj problem badawczy.

Odpowiedź:

- Czy warunki środowiska wpływają na aktywność bakterii/enzymów biorących udział w procesie rozkładu?
- Czy temperatura wpływa na aktywność bakterii/enzymów biorących udział w procesie rozkładu?
- Wpływ temperatury na aktywność bakterii/enzymów biorących udział w procesie rozkładu. Badanie wpływu temperatury na aktywność bakterii/enzymów biorących udział w procesie rozkładu.

Chemia

Problem badawczy: Jaki wpływ na ilość rozpuszczonej substancji w wodzie ma temperatura?

Wskaż zmienną niezależną i zmienne zależne.

Uczniowie wskazują zmienną niezależną (temperatura), zmienną zależną (ilość substancji) oraz zmienne kontrolne (rodzaj substancji rozpuszczonej oraz ilość rozpuszczalnika – wody).

Źródła:

1. Dylak S., Doświadczenia to za mało – potrzebne są eksperymenty, [online] [dostęp 18.09.21], dostępny w: https://www.kopernik.org.pl/sites/default/files/2020-11/Pracownia%20przyrody_Doswiadczenia%20to%20za%20mało%20potrzebne%20sa%20eksperymenty.pdf
2. Jagiełło M., Dlaczego doświadczenia na lekcjach biologii są takie ważne? [online] [dostęp 18.09.21], dostępny w: <http://www.bc.ore.edu.pl/Content/105/Dlaczego%20do%20do%C5%9Bwiadczenia%20na%20lekcjach%20biologii%20s%C4%85%20takie%20w%C5%BCne%20ma%20%C5%82gorzata%20Jagie%C5%82%C5%82o.pdf>
3. Wykorzystanie eksperymentów i metod aktywizujących w nauczaniu - problemy i wyzwania. Raport z badań. Centrum Nauki Kopernik, 2009. [online] [dostęp 19.09.21], dostępny w: https://doskonaleniewsieci.pl/Upload/Artykuly/zasoby_pilotazowe/5162%20Mat.%206- raport_nauczyciele_konferencja_prasowa_14_10_09.pdf
4. Skirmuntt G., Nauczanie przez eksperymentowanie – metoda eksperymentu. [online] [dostęp 16.09.21], dostępny w: <file:///C:/Users/AMSO/AppData/Local/>

Temp/g_skirmuntt_nauczanie_przez_eksperymentowanie.pdf

5. Grajkowski W., Jak prawidłowo przeprowadzić eksperyment naukowy czyli codzienne dylematy Karola Dociekliwego. [online] [dostęp 18.09.21], dostępny w: <https://silo.tips/download/jak-prawidlowo-przeprowadzi-eksperyment-naukowy-czyli-codzienne-dylematy-karola-d>
6. Problem badawczy i hipoteza badawcza. Zintegrowana Platforma Edukacyjna. [online] [dostęp 16.09.21], dostępny w: <https://zpe.gov.pl/b/problem-badawczy-i-hipoteza-badawcza/PL2UbBq0q>
7. Zimak. P., Odkrywanie i poznawanie przez uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych świata nauk przyrodniczych w ramach strategii IBSE. [online] [dostęp 20.09.21], dostępny w: <https://www.uj.edu.pl/documents/87419401/c4ca2750-b38b-42bb-b881-7ff3a15dca50>
8. Szkolne projekty badawcze. Centrum Nauki Kopernik. [online] [dostęp 16.09.21], dostępny w: https://www.kopernik.org.pl/sites/default/files/2020-11/Szkola_blizej_nauki_-_Szkolne_projekty_badawcze_publicacja_pdf.pdf

WSPOMAGANIE UMIEJĘTNOŚCI CZYTANIA MŁODSZYCH UCZNIÓW

Małgorzata Lech - dorada metodyczny edukacji wczesnoszkolnej MODM BCE

Wstęp

...W procesie kształcenia ogólnego szkoła podstawowa na każdym przedmiocie kształtuje kompetencje językowe uczniów oraz dba o wyposażenie uczniów w wiadomości i umiejętności umożliwiające komunikowanie się w języku polskim w sposób poprawny i zrozumiały...

... Rozwijanie umiejętności posługiwania się językiem polskim w mowie i w piśmie, w tym dbałość o wzbogacanie zasobu słownictwa uczniów oraz przestrzeganie przez nich norm poprawnościowych, należy do obowiązków nauczycieli wszystkich przedmiotów...

...Czytanie jako umiejętność rozumienia, wykorzystywania i refleksyjnego przetwarzania tekstów, to jedna z najważniejszych umiejętności zdobywanych przez ucznia w procesie kształcenia...

(Podstawa programowa wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej z dn. 14 lutego 2017r.)

Czytanie jest jedną z najważniejszych umiejętności każdego człowieka. Jest to narzędzie do zdobywania wiedzy na kolejnych etapach kształcenia. Równocześnie jest to pierwsze poważne wyzwanie, z którym mierzy się dziecko w szkole.

Aby dzieci chętnie czytały w przyszłości, powinniśmy wspólne założyć w nich radość z posiadania tej umiejętności. Czytanie wyzwala emocje, pomaga w wyszukiwaniu wielu ważnych informacji w źródłach, ułatwia przekaz doświadczeń między pokoleniami. Wyposażenie dziecka w umiejętność czytania w języku ojczystym, to jak wręczenie mu narzędzia do działania, to wysiłek będący inwestycją w przyszłość.

Zachęcanie i motywowanie dzieci do czytania powinno być wspólną troską wszystkich nauczycieli, ponieważ wszyscy pracownicy oświatowych placówek są nauczycielami języka polskiego. Tylko wspólna praca przynosi pożądany efekt.

Wspomaganie nauki czytania – zabawy z literami.

Nauka czytania wcale nie musi być trudna. Jeśli będzie przebiegała w sposób atrakcyjny, nie zgasimy u dzieci naturalnej chęci poznawania kolejnych liter, sylab i nowych wyrazów. Jednym z poznawania i zapamiętania liter przychodzi łatwo, często przy tzw. „okazji”, od innych wymaga więcej czasu i wy-

trwałości. Każde dziecko ma swój czas i swoje możliwości poznawcze. Jednak nie da się nie zauważyć, że dzieci wcześniej interesują się literami. Zapraszamy więc dzieci do zabawy, nie do nauki. Dzięki interesującym zabawom, w którym pojawiają się litery, dzieci je po prostu zapamiętują. Wplatajmy poznawanie liter w pasjonującą zabawę oraz ciekawe i atrakcyjne zajęcia. Ponadto litery przedstawione w atrakcyjnej formie wizualnej i głosowej, będą o wiele łatwiejsze do zapamiętania. Pokazujemy dzieciom, że poprzez zabawy z literami nabywają niezwykle ważną umiejętność i stwarzamy im sytuacje wyzwalające radość z czytania.

Wspomaganie nauki czytania – zabawy z sylabami i wyrazami.

Kiedy już mamy pewność, że dzieci kojarzą i rozpoznają litery, bawmy się nimi i łączmy w sylaby. Zabawy z sylabami pozwolą dziecku zapamiętać wygląd sylaby globalnie i ułatwią składanie ich bardzo szybko w wyrazy (nie trzeba już łączyć pojedynczych liter w sylaby i dopiero układać z nich wyrazów). Dzieci same zauważą, że ułożenie 2-3 sylab, to mniej pracy, niż ułożenie kilku pojedynczych liter. Z kolei dzielenie wyrazów na sylaby zazwyczaj nie sprawia dużych problemów. Proste wyrazy dzieci uczą się dzielić już w przedszkolu, wyklaskując w rytm liczbę sylab w wyrazie. Dzięki temu, że nauczymy dzieci czytania sylabami, a nie czytania „po jednej literce”, dzieci będą czytały szybciej, bar-

dziej płynnie, a przede wszystkim zrozumieją czytany tekst. To właśnie umiejętność czytania ze zrozumieniem przekłada się na sukcesy szkolne dziecka.

Aby rozbudzać w uczniach chęć czytania, zajęcia powinny być prowadzone w sposób ciekawy i twórczy przy wykorzystaniu różnych metod, form pracy i zabaw czytelniczych.

Wspomaganie nauki czytania – zabawy ze zdaniami.

Coraz częściej nauczyciele i rodzice zauważają, że dzieci z trudnością wypowiadają się zdaniami. Najczęściej odpowiadają pojedynczymi słowami. Przeszkodą w konstruowaniu zdań i dłuższych wypowiedzi jest coraz uboższy zasób słownictwa dzieci. Podobnie jest podczas czytania – jeżeli dzieci nie rozumieją znaczenia pojedynczych wyrazów w zdaniach, to nie zrozumieją całego czytanego tekstu. Jeżeli mają ubogi zasób słownictwa, to nie przełożą swoich intencji w wypowiedziach ustnych. Jak zatem wspomóc dziecko w rozwijaniu umiejętności komunikowania się zdaniami?

Pojęcie zdania kształtuje się często w sytuacjach naturalnych, np. gdy zachęcamy dziecko, żeby opowiedziało o czymś nie tylko jednym słowem, a także, gdy nauczyciel/rodzic opisuje sytuację posługując się wieloma wyrazami ułożonymi we właściwe struktury grammatyczne.

W nabywaniu wprawy w posługiwaniu się językiem ojczystym pomocne będą

zabawy ze zdaniami inicjowane przez nauczyciela. Zabawy te:

- pozwalają w praktyce poznawać reguły rządzące zdaniem, dostrzegać strukturę zdania;
- rozwijają umiejętności formułowania logicznych i poprawnych gramatycznie zdań;
- doskonałą umiejętność wyodrębniania słów w zdaniu i manipulowania nimi, uświadamiają dziecku pojęcie zdania i wyrazu;
- wzbogacają słownik dziecka, zwiększają płynność słowną i skojarzeniową, doskonałą szybkie przywoływanie słowa z posiadanego zasobu słownikowego.

Wspomaganie nauki czytania – praca z tekstem literackim.

Możliwość korzystania z różnych źródeł wiedzy dzięki czytaniu daje dzieciom wiele zadowolenia płynącego ze świadomości, że umieją już czytać. Odczuwają potrzebę czytania nie tylko w szkole, ale i domu. Dzieci sięgają do różnych tekstów, co sprzyja rozwijaniu ich zainteresowań oraz aktywności intelektualnej.

Nauczyciel w pracy z dziećmi wykorzystuje różnorodne teksty literackie zawarte w podręcznikach, pisemkach dziecięcych, lekturach i książkach dla dzieci. Teksty są podstawą do prowadzenia systematycznych ćwiczeń w kształceniu i doskonaleniu umiejętności czytania; wzbogacają czynny i bierny słownik dziecka oraz wiedzę o świecie;

wspomagają kształtowanie postaw społeczno – moralnych. Ważny jest dobór tekstów: ich treść, długość, słownictwo, składnia, oprawa graficzna.

Sposoby zapoznawania dzieci z tekstem:

- wzorowe czytanie, recytowanie nauczyciela;
- odtwarzanie tekstu;
- czytanie z podziałem na role przygotowane przez uczniów w domu;
- indywidualne czytanie tekstu przez uczniów w domu;
- samodzielne zapoznawanie się z tekstem w toku cichego czytania ze zrozumieniem.

Analityczne formy pracy z tekstem:

- zestawienie treści tekstu z własnymi przeżyciami i doświadczeniami;
- ustalanie czasu i miejsca akcji;
- wyodrębnianie zdarzeń;
- ustalanie kolejności zdarzeń;
- wyodrębnianie postaci;
- próby wyrażania własnego sądu o postaciach i zdarzeniach;
- ustne lub pisemne odpowiadanie na pytania na podstawie tekstu;
- wyszukiwanie fragmentów tekstu jako argumentów uzasadniających wyrażane sądy, opinie;
- wyszukiwanie charakterystycznych fragmentów;
- zestawianie tekstu z ilustracją;
- czytanie z podziałem na role;
- nadawanie utworowi innego tytułu.

Formy pracy z tekstem i sposób przygotowywania do czytania tekstu mają du-

ży wpływ na zaangażowanie uczniów podczas zajęć.

Podejmowane przez uczniów formy pracy z tekstem, to:

- przewidywanie dalszych losów bohatera;
- układanie innego zakończenia;
- ilustrowanie zdarzenia/zdarzeń;
- inscenizowanie czytanych tekstów;
- sporządzanie wykazu postaci, z którymi chcieliby się zaprzyjaźnić.

Wspomaganie nauki czytania – wzbogacanie zasobu słownictwa.

Szeroki zasób słownictwa to podstawa dobrej komunikacji, pozwala bowiem skutecznie wyrażać myśli, komunikować się, rozumieć czytane teksty. Im bogatszy zasób słownictwa, tym dziecko (później dorosły) sprawniej komunikuje się, poznaje świat, szybciej się uczy oraz łatwiej kształtuje swoje możliwości poznawcze. Jak wzbogacać zasób słownictwa dzieci? Nauczyciele poszukują różnych rozwiązań, których celem jest poszerzanie zasobu słownictwa dzieci oraz doskonalenie umiejętności budowania zdań i wypowiedzi wielozdaniowych.

Ciekawymi i efektywnymi sposobami pracy z dziećmi, rozwijającymi w/w umiejętności są ćwiczenia:

- wyjaśnianie niezrozumiałych wyrazów, wyrażeń i zwrotów podczas omawiania ilustracji oraz przeczytanych tekstów;
- gromadzenie wyrazów o podobnym znaczeniu;

- gromadzenie wyrazów o znaczeniu przeciwnym;
- gromadzenie słownictwa wokół określonych tematów;
- tworzenie wyrazów pochodnych;
- swobodne wypowiedzi uczniów (wdrażanie do efektywnego wyrażania myśli).

O czym powinniśmy pamiętać, aby w/w ćwiczenia przyniosły oczekiwany efekt?

- ćwiczenia powinny wiązać się z tematyką zajęć;
- bazować na bezpośredniej obserwacji oraz doświadczeniach dzieci;
- nowo poznany wyraz powinien być kilkakrotnie powtórzony, użyty w odpowiednim kontekście i zastosowany w ćwiczeniu (np. w wypowiedzi ustnej, redagowaniu zdań czy swobodnym tekście);
- poszerzanie czynnego słownictwa uczniów powinno uwzględniać charakterystyczne dla języka polskiego wyrażenia i zwroty;
- zachęcać dzieci do swobodnych wypowiedzi;
- przestrzegać zasady indywidualizacji
- stwarzać warunki sprzyjające werbalnemu „otwarcu się”.

Wspomaganie nauki czytania z wykorzystaniem pomocy dydaktycznych (gotowych i wykonanych przez nauczyciela).

Pomoce dydaktyczne to nie-

zbędny element prawidłowo zaplanowanych i realizowanych zajęć. Wzbogacają stosowane metody nauczania – uczenia się, przyczyniają się do wzrostu ich efektywności.

Na etapie edukacji wczesnoszkolnej są one szczególnie potrzebne ze względu na charakter procesów poznawczych dziecka – spostrzeżeń, pamięci i myślenia. Dostarczają bodźców sensomotorycznych działających na wzrok, słuch, dotyk, wspomagają opanowanie różnych umiejętności, w tym czytania. Prawidłowo dobrane pomoce wywołują aktywność i pobudzają zainteresowanie uczniów zajęciami. Znalezienie takich pomocy, które byłyby w stanie na dłużej przyciągnąć uwagę dziecka, nie jest sprawą łatwą, a przecież to właśnie czynne uczestnictwo w zajęciach warunkuje zrozumienie i opanowanie określonych umiejętności.

Na rynku wydawniczym jest bardzo dużo gotowych pomocy dydaktycznych, które wspierają naukę czytania. Na ile są efektowne (kolor, wielkość, atrakcyjność), a na ile efektywne? Przy wyborze nauczyciel powinien rozważyć, czy i w jakim stopniu wykorzysta je w realizacji celów zajęć, czy pomoce te zainteresują i zaciekawiają uczniów.

Niektóre pomoce dydaktyczne warto wykonywać samodzielnie. Dlaczego? Nauczyciel najlepiej zna swoich uczniów, ich potrzeby i możliwości poznawcze. Przygotuje takie pomoce, które będą nieznacznie wyprzedzać ich aktualne możliwości np. w zakresie czytania oraz będą stymulować wielostronną aktywność intelektualną, społeczną, werbalną i motywacyjną.

Niektóre pomoce dydaktyczne mogą wykonać uczniowie w ramach pracy domowej lub na zajęciach. Wykonywanie pomocy w szkole pod kierunkiem nauczycieli ma duże walory wychowawcze. Zestawy samodzielnie wykonanych pomocy mogą stanowić bazę do wykorzystania przez innych nauczycieli.

LITERATURA

1. Baczyńska H., *Metodyka języka polskiego w klasach 1 – 3 szkoły podstawowej*. WSiP 1985
2. Czelakowska D., *Metodyka edukacji polonistycznej dzieci w wieku wczesnoszkolnym*. Kraków 2009
3. Czelakowska D., *Twórczość a kształcenie języka dzieci w wieku wczesnoszkolnym*. Kraków 1996
4. Derlukiewicz M., *Materiały szkoleniowe Przygoda z książką w klasach IV-VI szkoły podstawowej*, Sulejówek 2016
5. Długosz J., *Materiały do pracy z tekstem literackim w klasach początkowych*.
6. Frycie S., Ziółkowska E., *Kształcenie literackie w okresie wczesnoszkolnym*, Warszawa 1996.
7. Grabowska G., *Nauczanie języka polskiego w niższych klasach szkoły podstawowej*, Słupsk 1989.

8. Jakubowicz A., Lenartowska K., Pleniewicz M., *Czytanie w początkowych latach edukacji*. ARKANUS 1999
9. Kozłowska E., Kurowska M., *Jak to powiedzieć...? Rozwijanie umiejętności językowych i komunikacyjnych u dzieci*, Wyd. CMPPP
10. Piśula Cz., *Lekcje z tekstem literackim w klasach I-III*, „Życie Szkoły” 1987, nr 7/8.
11. Prus – Wirzbicka K., Materiały szkoleniowe – „*Pierwsza klasa na języku*” Białystok 2019
12. Słodownik - Rycaj E., *Gry i zabawy językowe. Jak pomagać dziecku w przyswajaniu języka*, Wydawnictwo Akademickie Żak
13. Sokołowski S., *Jeszcze o czytaniu ze zrozumieniem*, „Życie Szkoły” 2004/3.
14. Stasica J., *160 pomysłów na nauczanie zintegrowane w klasach I-III*. IMPULS 2004
15. Szczepańska M., *Praca z tekstem literackim w klasach I-III*, „Życie Szkoły” 1987/ 4.
16. Świerczyńska – Jelonek D., Walczewska – Klimczak G., *Dziecko w dialogu z tekstem literackim*, ORE Warszawa 2015
17. Zakrzewska B., *Kombinatoryka zdaniowa. Pomyśl - działaj - sprawdź*. Harmonia 2011
18. Zasoby Internetu w zakresie w/w zagadnienia

